

Onderwerp

Resultaten agrarisch natuurbeheer

Doel van deze mededeling:

In opinieronde 3 van 15 mei 2013 heeft de portefeuillehouder u een overzicht toegezegd van de resultaten van agrarisch natuurbeheer. Met deze mededeling wordt aan die toezegging gevolg gegeven.

Toezegging/motie/amendement:

De portefeuillehouder heeft een overzicht toegezegd van de resultaten van agrarisch natuurbeheer

Inleiding:

In de bijlage bij deze mededeling wordt een overzicht gegeven van de ontwikkelingen en resultaten van het agrarisch natuurbeheer in Flevoland.

Mededeling:

Bijgesloten notitie geeft een overzicht van de resultaten van agrarisch natuurbeheer in Flevoland.

Het vervolg

n.v.t.

Ter inzage in de leeskamer

Verdere informatie

De Vogelbalans 2013 is te vinden op

<http://www.vogelbescherming.nl/index.cfm?act=files.download&ui=3C97067D-D19A-E8A9-9E9ED402FD3928A6>

Registratienummer

1529076

Datum

9 september 2013

Auteur

ing. A.B. de Graaf

Afdeling/Bureau

RM

Openbaarheid

Passief openbaar

Portefeuillehouder

Gijsberts, A.

Ter kennisname aan PS en

bürgerleden

Resultaten agrarisch natuurbeheer Flevoland

Inleiding

Voor agrarisch natuurbeheer is in Flevoland subsidie beschikbaar met als doel het ontwikkelen en/ of in stand houden van natuurwaarden op landbouwgrond door middel van een aangepast beheer. Het agrarisch natuurbeheer richt zich in Flevoland op vogels van het boerenland en meer in het bijzonder op Veldleeuwerik en Grauwe kiekendief.

Agrarisch natuurbeheer wordt gesubsidieerd op grond van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer. In het Natuurbeheerplan Flevoland worden de landbouwgronden aangewezen die voor subsidie in aanmerking komen (het Natuurbeheerplan wordt vastgesteld door GS; de laatst vastgestelde versie is van 3 september 2013). De landbouwgronden die voor een subsidie in aanmerking komen, liggen buiten de Ecologische hoofdstructuur van Flevoland.

Harde conclusies over de effecten van het agrarisch natuurbeheer in Flevoland zijn niet te trekken. Daarvoor is het areaal te beperkt en de invloed van andere variabelen - zoals wisselingen in de deelname, veranderingen in de geteelde gewassen en natuurlijke omstandigheden - te groot.

Achtergrond agrarisch natuurbeheer

Bescherming van weidevogels is ondermeer voortgekomen vanuit het traditionele kievitseieren zoeken en vindt dan ook al lang plaats. Aandacht voor akkervogels, anders dan voor een specifieke soort (Patrijs, Grauwe kiekendief), is van recenter datum. Dit wordt weerspiegeld in de subsidiebedragen en in de informatie (onderzoeksresultaten) die op landelijk niveau beschikbaar is. Landelijk wordt er door de provincies 4 keer zoveel subsidie voor weidevogelbeheer gegeven als voor akkervogelbeheer.¹

Vanuit landelijk perspectief kent Flevoland geen bijzonder kansrijke gebieden voor weidevogelbescherming. Dit komt vooral door het ontbreken van open graslandgebieden met een hoge grondwaterstand. Daarom kunnen boeren slechts in twee gebieden subsidie krijgen voor weidevogelbeheer, namelijk in de Kop van de Noordoostpolder (Kop van de NOP) en in het Rivierduingebied.

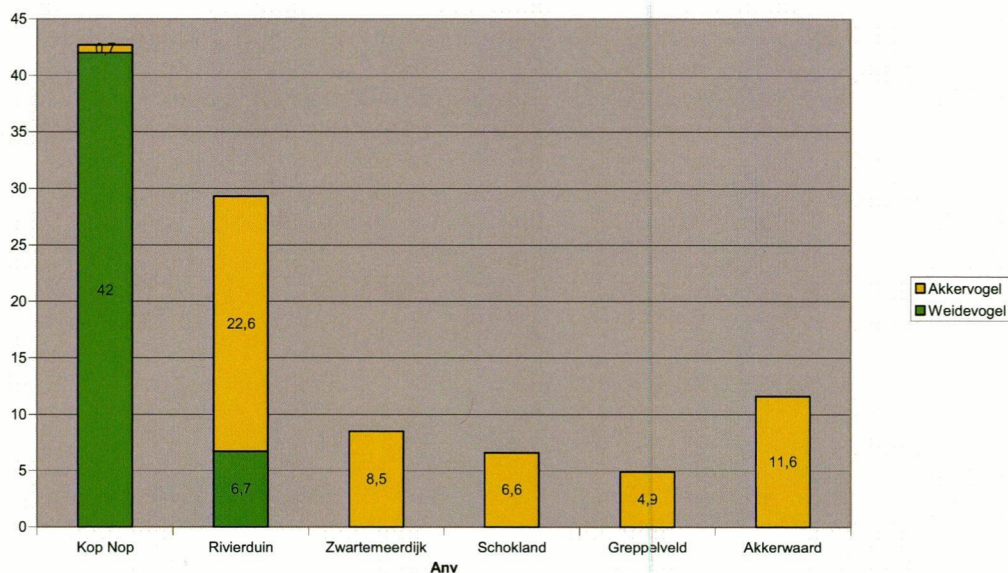
Flevoland kent wel kansrijke gebieden voor akkervogels.

In zes gebieden kunnen boeren in aanmerking komen voor een subsidie voor akkervogelbeheer. Deze gebieden worden aangeduid met de namen Akkerwaard, Schokkerambacht, Rondom het Greppelveld, Zwartemeerdijk en de Kop van de NOP en Rivierduingebied. In de gebieden Kop van de NOP en Rivierduingebied kunnen agrariërs dus zowel in aanmerking komen voor een subsidie akkervogelbeheer als weidevogelbeheer. Binnen deze gebieden komen afwisselend melkveebedrijven (grasland) en akkerbouwbedrijven voor.

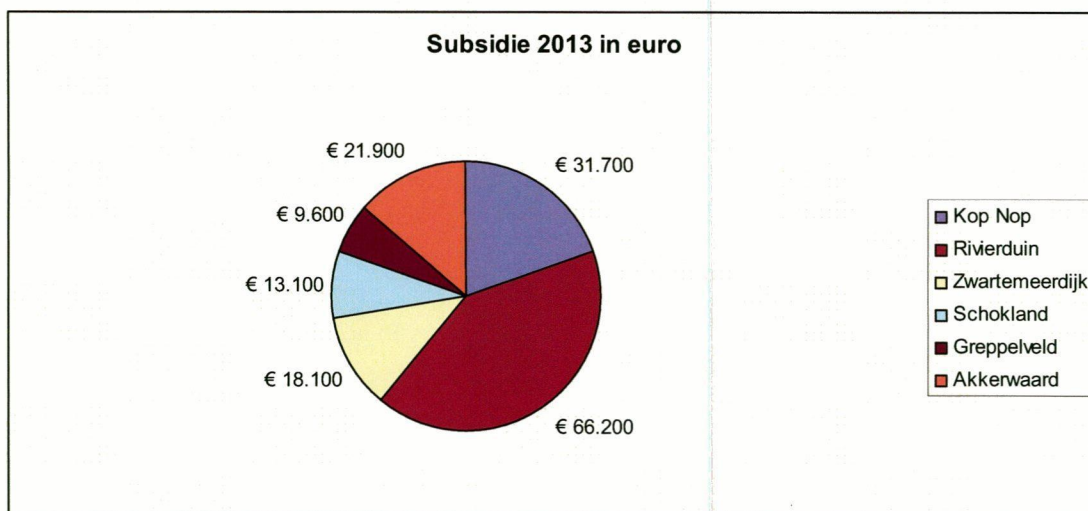
Agrariërs kunnen op vrijwillige basis binnen de aangewezen gebieden meedoen aan agrarisch natuurbeheer. Hiertoe stelt de agrarische natuurvereniging van het betreffende gebied jaarlijks een collectief beheerplan op en legt het ter goedkeuring voor aan Gedeputeerde Staten.

In onderstaande grafiek is te zien hoeveel hectare agrarische grond per agrarische natuurvereniging is aangemeld voor akker- en weidevogelbeheer in 2013.

Agr. natuurbeheer 2013 (ha)

In onderstaande grafiek staat aangegeven hoeveel subsidie er in 2013 wordt uitgekeerd per agrarische natuurvereniging. De grafiek laat zien dat het totale subsidiebedrag voor het Rivierduingebied hoger is dan van de Kop van de Nop terwijl er in het Rivierduingebied op minder hectare agrarisch natuurbeheer wordt uitgevoerd. Dit komt doordat de subsidie voor akkervogelbeheer hoger is dan voor weidevogelbeheer. De subsidietafrenten voor de verschillende pakketten beheermaatregelen worden landelijk in IPO-verband vastgesteld. De berekeningswijze behoeft de goedkeuring van de Europese Commissie in het kader van de regels voor staatssteun.

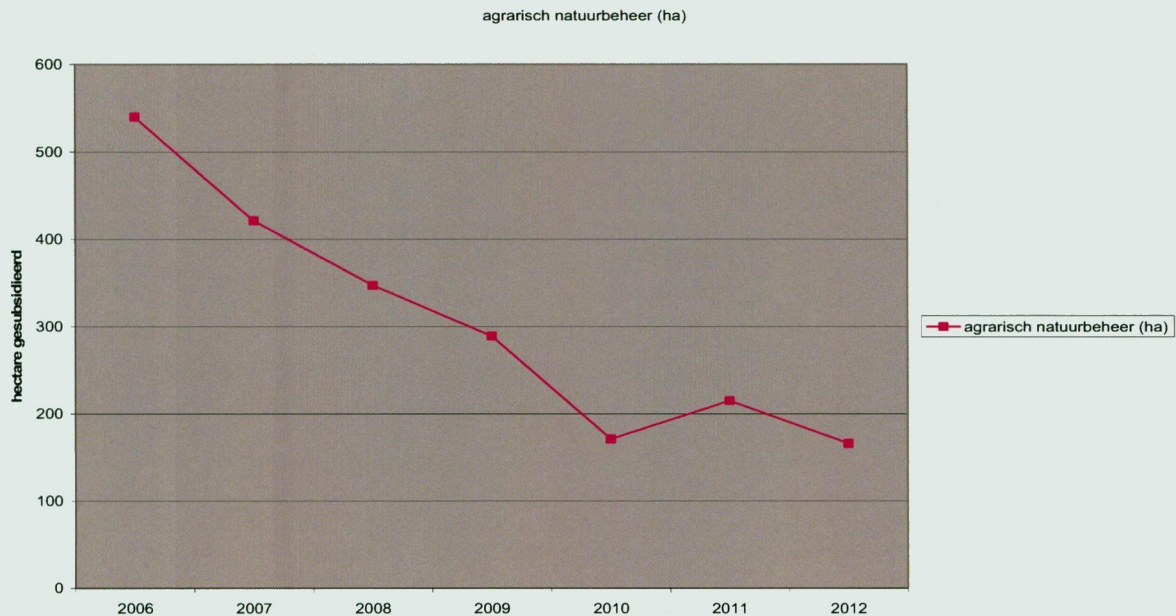
Naast akkervogelbeheer en weidevogelbeheer kan er in Flevoland op beperkte schaal subsidie worden aangevraagd voor botanisch beheer, namelijk in het werkgebied van de agrarische natuurvereniging Zwartemeerdijk. In 2013 wordt er voor 0,63 hectare subsidie toegekend aan botanisch beheer.

In de bijlage van dit document staat een overzicht per agrarisch natuurvereniging met het aantal hectares beheer, het aantal deelnemers en de grootte van hun werkgebied.

Ontwikkelingen agrarisch natuurbeheer

Vanaf 1975 zijn er subsidieregelingen voor agrarisch natuurbeheer. Het Rijk was toen geheel verantwoordelijk voor de uitvoering en financiering het agrarisch natuurbeheer. Vanaf 2007 is de verantwoordelijkheid voor een deel bij de provincie gelegd en is het budget voor agrarisch natuurbeheer onderdeel geworden van het investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG).

In Flevoland is tussen 2006 en 2013 het aantal hectare waarvoor subsidie wordt aangevraagd afgenomen (zie onderstaande grafiek).

De daling van het aantal hectares agrarisch natuurbeheer in Flevoland komt overeen met de bevindingen in het adviesrapport 'Onbeperkt houdbaar, naar een robuust natuurbeleid' van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. In dat rapport wordt gemeld dat de meeste genoemde redenen om te stoppen met agrarisch natuurbeheer zijn:

- problemen met beheer
- problemen met inpassing in de bedrijfsvoering
- problemen met de hoogte van de vergoedingen
- de bureaucratie en de problemen met de verkoop van grond waar beheerovereenkomsten waren afgesloten.

Onder het kabinet Rutte II is besloten dat het Rijk en de provincies samen een nieuwe systematiek ontwikkelen voor agrarisch natuurbeheer, die voortbouwt op de ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met collectief beheer en inspeelt op de wijzigingen in het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de Europese Commissie. Het agrarisch natuurbeheer moet meer gaan bijdragen aan het bereiken van internationale instandhoudingsdoelen. Het gaat dan om (dier)soorten waarvoor beschermingsafspraken gelden die in verdragen of Europese richtlijnen zijn opgenomen. Het Rijk (EZ) benoemt deze doelen. De provincies voeren de regie op de uitvoering (volgens planning vanaf 2016). Een belangrijke rol is voorzien voor een professioneel samenwerkingsverband (collectief) van agrarische natuurbeheerders.

Resultaten agrarisch natuurbeheer

Algemeen

In het adviesrapport 'Onbeperkt houdbaar, naar een robuust natuurbeleid' van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur wordt genoemd dat agrarisch natuurbeheer weinig effectief is gebleken.

Volgens dat rapport is in de agrarische gebieden sinds 1960 75% van broedparen van de vogels verdwenen en gaat het beperkt aantal kwetsbare soorten (vooral weidevogels) dat nog wel in de agrarische gebieden voorkomt, jaarlijks verder achteruit en zal, zonder ingrijpende maatregelen, op korte termijn verdwijnen. Alleen in enkele gevallen is wel een combinatie van natuur en landbouw mogelijk gebleken, zoals in Noordoost-Groningen en in de Flevopolders. Hier heeft aangepast beheer van akkerranden geleid tot hoge dichtheden van muizen en bescherming van nesten van grauwe kiekendieven. Maar ook dit beheer heeft niet kunnen voorkomen dat de aantallen van vroeger algemene voorkomende vogels als veldleeuwerik steeds verder achteruitgaat².

Ook wordt in het adviesrapport 'Onbeperkt houdbaar, naar een robuust natuurbeleid' vermeld dat agrarisch natuurbeheer niet of nauwelijks heeft bijgedragen aan de instandhouding van de kwetsbare plantensoorten. Op de gronden waar subsidie voor botanisch beheer is vertrekt, komen uitsluitend algemene plantensoorten voor die zich ook zonder agrarisch natuurbeheer in die gebieden kunnen handhaven. In Flevoland is dit niet anders.

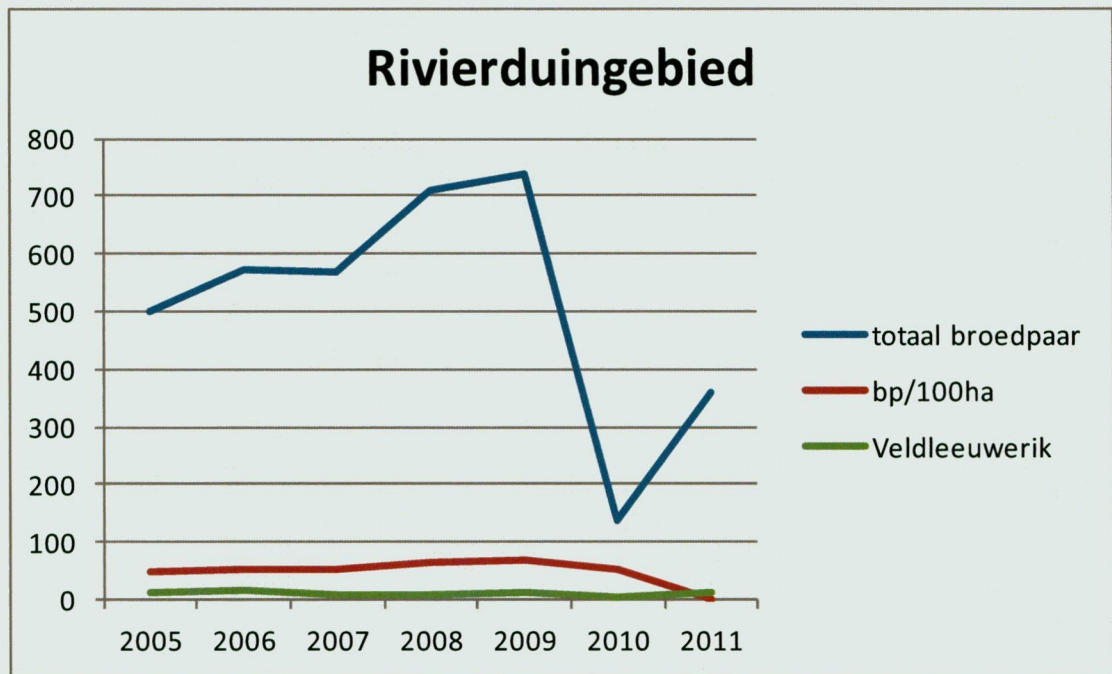
Uit het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) dat de provincie sinds 2010 in Flevoland laat uitvoeren met als doel een beeld te krijgen van de broedvogels in het agrarisch gebied, blijkt dat de soortenrijkdom in het agrarisch gebied relatief laag is. Alleen lokaal komen soms hoge dichtheden van broedvogels voor. Beeldbepalend voor het agrarisch gebied in Flevoland zijn Gele kwikstaart, Kievit en Graspieper. Andere doelsoorten van het agrarisch natuurbeheer zoals Scholekster, Grutto en Tureluur zijn daarentegen nagenoeg afwezig. In de natuurterreinen worden meer verschillende vogelsoorten aangetroffen en ook vaker kwetsbare soorten, zoals Slobeend of zelfs Zomertaling en Watersnip.³

Hieronder zal dieper op de resultaten van weidevogels, akkervogels en overige boerenlandvogels, zoals veldleeuwerik worden ingegaan.

Weidevogels

Uit de weidevogelbalans 2013 blijkt dat de aantallen van de klassieke weidevogels (scholekster, kievit, grutto en tureluur) landelijk sinds 1990 een achteruitgang vertonen. In de periode 2002-2011 is voor Flevoland sprake van een matige afname van de aantallen scholeksters en kieviten met respectievelijk 7,9 en 3,7%. De aantallen van de kritische soorten grutto en tureluur zijn zo laag dat geen trend valt te berekenen⁴.

Uit inventarisaties van de weidevogels in de Kop van de NOP blijkt dat het aantal broedpaar weide- en akkervogels in Kop van de NOP in 2006 bijna 90/100 ha te bedragen en in 2009 114/100 ha. In het Rivierduingebied bleek uit de inventarisaties (tussen 2005 en 2012) dat in 2009 de hoogste broeddichtheid werd bereikt met 68 paar per 100 ha. Daarna was er een sterke terugval, die de vereniging gedeeltelijk wijt aan een flinke afname van het areaal met aardappel-, maïs- en bollenteelt, maar ook aan nieuwe deelnemers met minder broedparen op hun land. Hieruit blijkt dat het moeilijk is een causaal verband te leggen tussen de getelde broedparen en het gevoerde beheer. Er zijn te veel andere factoren die aan veranderingen onderhevig zijn.

Akkervogels

In het achtergronddocument⁵ dat bij het adviesrapport 'Onbeperkt houdbaar, naar een robuust natuurbeleid' wordt vermeld dat uit experimenteel onderzoek blijkt dat akkerranden tot een sterke toename van de soortenrijkdom (niet alleen vogels) leiden vergeleken met het geteelde gewas (zeer soortenarm). Het effect in een normale bedrijfssituatie is vaak minder gunstig omdat dan vanwege de bedrijfsvoering voor de biodiversiteit suboptimale keuzes worden gemaakt. De toename van de biodiversiteit blijft beperkt tot algemene soorten. In het algemeen geldt dat de effectiviteit van agrarisch natuurbeheer groter is naarmate het ecologisch contrast met de gangbare landbouw groter is.

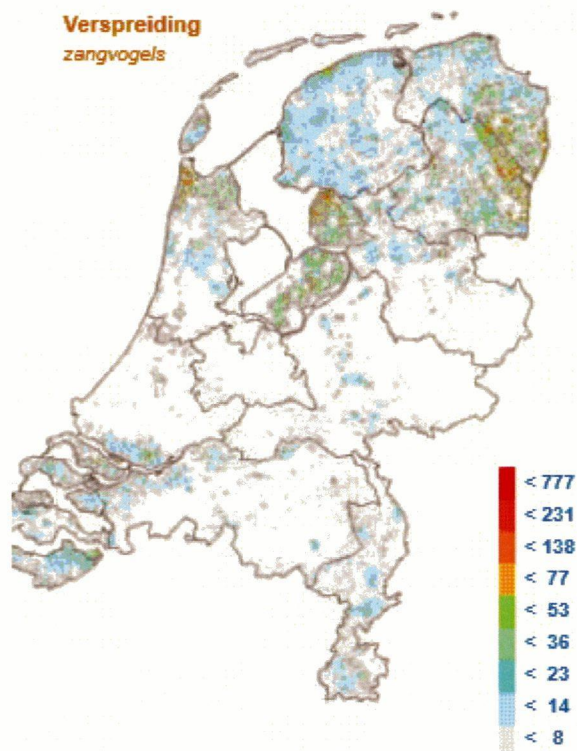
In het genoemde achtergronddocument wordt ook ingegaan op het succes van akkerranden voor de Grauwe kiekendief in Groningen en Flevoland. In het document wordt namelijk gemeld dat beheermaatregelen als het zoeken en beschermen van nesten door vrijwilligers een positief effect hebben op de populatieontwikkeling van de Grauwe Kiekendief. De effectiviteit is echter nooit formeel geanalyseerd. Andere factoren, zoals een gunstig muizenjaar, aanwezigheid van biologische landbouw, aanwezigheid van landschapselementen kunnen eveneens geleid hebben tot het positief effect op de populatieontwikkeling.

Overige boerenlandvogels

Tot overige boerenlandvogels worden de soorten gerekend die niet specifiek gebonden zijn aan grasland (weidevogels) of aan akkerland (akkervogels), maar beide biotopen gebruiken, zoals gele kwikstraat en veldleeuwerik.

In het rapport van de Raad van de Leefomgeving staat vermeld dat sinds 1960 de Veldleeuwerik naar schatting 750.000 tot 1,1 miljoen broedparen verloor (een afname van minstens 96%). Dan volgen patrijs (93% afname), ringmus (93%afname) en zomertortel (92% afname).

Op onderstaande kaarten is te zien dat in Flevoland relatief gezien nog een belangrijk leefgebied vormt voor de veldleeuwerik.

Zangvogels van het boerenland (veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart). Op de kaart staan de geschatte aantallen van de genoemde zangvogels weergegeven.
Bron: Weidevogelbalans 2013 (Sovon)

Andere vormen van natuurbeheer in het agrarisch gebied

Naast agrarisch natuurbeheer dat wordt gesubsidieerd op grond van de provinciale Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer, zijn er in Flevoland vanaf 2007 ook akkerranden aangelegd om functionele agrobiodiversiteit te realiseren. Deze randen dienen primair een milieudoel namelijk het verminderen van het aantal bespuitingen met gewasbeschermingsmiddelen door natuurlijke vijanden van landbouwplagen te stimuleren. Behalve milieuwinst dragen deze bloemrijke randen bij aan een aantrekkelijker landschap en vormen ze leefgebied voor flora en fauna in het bijzonder insecten, muizen en vogels. Het gaat om twee projecten namelijk Akkerranden Flevoland (ARF) en “Bloeiend Bedrijf”. Akkerranden Flevoland wordt medegefinancierd door de provincie, Bloeiend bedrijf door het ministerie van EZ. Beide projecten lopen eind 2013 af.

Vanaf 2013 tot circa 2023 zullen in het kader van het Deltaplan agrarisch waterbeheer in Flevoland verschillende maatregelen uitgevoerd worden in het landelijk gebied met als doel de emissie naar het water te verminderen, de natuurwaarden te vergroten en de bodemkwaliteit te verbeteren.

¹ Dienst regelingen: Jaarrapportage 2013/2013-01 20130129 financiële cijfers kalenderjaar 2012 1.0.pdf

² Onbeperkt Houdbaar, naar een robuust natuurbeleid, 2013. Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

³ Broedvogelonderzoek MAS en BMP-w in Flevoland in 2012, 2012. Sovon Vogelonderzoek Nederland.

⁴ Weidevogelbalans 2013; Kees Koffijberg (red) (Sovon vogelonderzoek Nederland), mei 2013

⁵ De effectiviteit van Agrarisch natuurbeheer, 2013. David Kleijn.

Bijlage

Overzicht per agrarische natuurvereniging

Akkerwaard	
hectares werkgebied	13164
hectares akkervogelbeheer	11,6
hectares weidevogelbeheer	0,0
hectares legselbeheer	0,0
subsidiebijdrage/ jaar	€ 21.900
aantal deelnemers	6

Kop NOP	
hectares werkgebied	3187
hectares akkervogelbeheer	0,7
hectares weidevogelbeheer	42,0
hectares legselbeheer	0,0
subsidiebijdrage/ jaar	€ 31.700
aantal deelnemers	1

Rivierduingebied	
hectares werkgebied	3639
hectares akkervogelbeheer	22,6
hectares weidevogelbeheer	7,0
hectares legselbeheer)	133,0
subsidiebijdrage/ jaar	€ 66.200
aantal deelnemers	28

Rondom het Greppelveld	
hectares werkgebied	4754
hectares akkervogelbeheer	4,9
hectares weidevogelbeheer	0,0
hectares legselbeheer	0,0
subsidiebijdrage/ jaar	€ 9.600
aantal deelnemers	5

Schokkerambacht	
hectares werkgebied	1178
hectares akkervogelbeheer	6,6
hectares weidevogelbeheer	0,0
hectares legselbeheer	0,0
subsidiebijdrage/ jaar	€ 13.100
aantal deelnemers	5,0

Zwartemeerdijk	
hectares werkgebied	657
hectares akkervogelbeheer	8,5
hectares weidevogelbeheer	0,0
hectares legselbeheer	0,0
hectares botanisch beheer	0,63
subsidiebijdrage/ jaar	€ 18.100
aantal deelnemers	2